

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

Mariinské divadlo

Мариинский театр

Mariinsky Theatre

Bakalářská práce – v českém jazyce

VYPRACOVALA: Klára Nádvořníková

VEDOUCÍ PRÁCE: Prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

Olomouc 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci 6. 4. 2016

podpis

Poděkování

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, CSc, za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

ÚVOD.....	5
1. DĚJINY SVĚTOVÉHO DIVADLA	6
Dějiny divadla jako vědní disciplína	6
1.1. Prehistorické období	7
1.2. Antické divadlo.....	7
1.3. Středověké divadlo.....	8
1.3. Renesanční divadlo	9
1.4. Barokní divadlo.....	10
1.5. Divadlo v období romantismu a realismu	11
1.6. Divadelní reformy v první polovině 20. Století.....	11
2. KOMPOZICE, DRUHY A ŽÁNRY DRAMATU	12
2.1. Divadelní druh	13
2.2. Divadelní žánry	13
3. DĚJINY RUSKÉHO DIVADLA.....	15
4. MARIINSKÉ DIVADLO V PETROHRADĚ.....	19
4.1. Obecné informace	19
4.2. Historie MD	20
4.3. Architektura MD.....	23
4.4. Současná činnost MD	27
4.5. Zajímavosti o MD	29
4.6. Významné osobnosti MD	31
5. VZTAHY MD A ČESKÉ REPUBLIKY.....	34
5.1. Eduard Nápravník.....	34
5.2. Mariinské divadlo v České republice.....	36
ZÁVĚR	37
РЕЗЮМЕ	38
Bibliografie	44
Přílohy	46
Glosář	46

ÚVOD

Ve své závěrečné práci se budu zabývat divadlem. Nejprve se budu věnovat všeobecnému přehledu historie divadelního umění, poté se konkrétně zaměřím na Mariinské divadlo v Petrohradě.

Divadlo spolu s literární tvorbou, malířským uměním a hudbou tvoří základ kulturního bytí lidstva již od pradávna. Zastává tedy nedílnou součást života nás všech, a proto je třeba mu věnovat značnou pozornost. Je zřejmé, že i divadelní tvorba, stejně tak jako vše kolem nás prošla určitým vývojem a můžeme tedy vidět jisté rozdíly ať už v historických momentech jejího vývoje, hraných žánrech, nebo postavení a stylu divadelního umění v jednotlivých částech světa.

Jedním z důvodů proč jsem si dané téma vybrala, je jeho aktuálnost a nadčasovost. Myslím si, že i navzdory velkému technologickému rozvoji a spoustě možností dnešní doby bude mezi lidmi divadelní tvorba stále velmi žádaná a vyhledávaná. Jedná se o specifický druh projevu, který má své osobité kouzlo, stejně tak jako má svůj půvab i Rusko. Vyslovíme li tedy pojem *ruské divadlo*, je zřejmé, že se jedná o něco velkolepého a jedinečného. Mariinské divadlo je toho důkazem.

Ve své závěrečné práci se proto budu zabývat otázkou divadelní tvorby a to jak z hlediska historického, tak i současného. Nejdříve charakterizují řadu pojmů s divadlem souvisejících, poté se pokusím stručně nastínit dějiny světového divadla od samotného počátku až do dnešní doby, následně se zaměřím na historii divadelního umění v Rusku, přičemž největší pozornost budu věnovat Mariinskému divadlu v Petrohradě. Podrobně rozeberu historii tohoto slavného divadla, ohlédnu se také za architekturou, přidám aktuální informace ze současného fungování, představím nejslavnější hry a osobnosti, které byly s tímto divadlem spojeny, a shrnu postavení Mariinského divadla ve světové divadelní sféře. Závěrem se pokusím najít spojitost Mariinského divadla a České republiky.

Cílem této práce je na základě podrobné analýzy nejrůznějších zdrojů podat odborný výklad týkající se historie divadelního umění a ruské divadelní scény, konkrétně Mariinského divadla.

1. DĚJINY SVĚTOVÉHO DIVADLA

Definicí jak charakterizovat tento pojem existuje mnoho. Například Tatjana Lazorčáková ve své knize o divadle jako umění hovoří takto: „Jedná se o svébytnou uměleckou činnost spojenou s herci, publikem a představením.“¹

Prostřednictvím herce divadlo napodobuje reálné skutečnosti či myšlenky, s cílem zaujmout diváka.

T. Lazorčáková dále ve svém díle uvádí, že na rozdíl od jiných druhů umění (malířství, literatura, sochařství) divadlo ve smyslu uměleckého jevu a činnosti není dochováno v podobě hmotného díla tedy, že každé představení zaniká s poslední oponou a/potleskem. Nedokážeme proto najít jeho věrohodně doložené začátky v lidské historii.²

O vzniku samotného divadla neexistují žádné přímé prameny, jedná se pouze o teorie a domněnky, které říkají, že divadlo vzniklo z pravěkých slavností a rituálů.

Pro usnadnění orientace o vzniku divadelní tvorby si můžeme vydělit pomocné členění.

1. Prehistorické období
2. Skutečně doložitelné počátky divadla

Prehistorie divadla – období, v němž se objevují divadelní prvky jako součást lidských projevů a jednání.

Počátky divadla – divadelní prvky ve smyslu tvořivé činnosti, jejíž funkce je zcela specifická a můžeme jí přesně charakterizovat.³

Dějiny divadla jako vědní disciplína

Teatrologie – je speciální uměnovědná disciplína zabývající se divadlem⁴

Divadelní historiografie – je součástí teatrologie. „Předmětem zkoumání je divadlo, které sleduje v čase, v jeho proměnách a vztazích.“⁵

¹ LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4. str.7

² tamtéž: str. 7

³ tamtéž: str. 8

⁴ [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Teatrologie>

⁵ LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4. str.8

1.1. Prehistorické období

Podle Lazorčákové je třeba si uvědomit, že existuje jen málo konkrétních důkazů, ze kterých je možné vycházet. Pohybujeme se tedy pouze v oblasti úvah a hypotéz. Základ divadla musíme hledat v antropologických předpokladech.

Rané počátky divadla lze hledat například v kulturách Mezopotámie či Egypta.⁶

Všechny fáze vývoje divadla na sebe vzájemně navazují a vždy si berou něco z předešlé éry. Například římské divadlo přebírá inspirativní momenty z divadla řeckého a přidává další, následně se vyvine divadlo středověké. Dalo by se říct, že tímto způsobem funguje celá divadelní historie.

1.2. Antické divadlo

„Antické divadlo, kterým označujeme řeckou a římskou divadelní kulturu, je považováno za základ evropského divadla a dramatu.“⁷

Některé zdroje uvádějí, že se divadelní umění vyvinulo v 5 – 4. století př.n.l.⁸ z náboženských slavností, zejména dionýsií, které doprovázel sborový zpěv, živé obrazy, tanec a teprve později je doplnil dramatický děj, předváděný jedním, dvěma a po nějaké době také třemi herci. Prapůvod veškeré divadelní tvorby lze najít v obřadech k uctění bohů.⁹ Historici se ve většině případů shodují na názoru, že počátky divadla zůstávají spojeny s náboženským kultem – kultem boha Dionýsa (bůh plodnosti, vína, nového života).¹⁰

Za kolébku vzniku divadla je považováno Řecko, i přesto, že jej nevyalezli. Herci hráli v maskách zakrývající mimiku, proto byla důležitá akustika hlasového projevu a vlastní interpretace.¹¹ Z žánrů převažovala tragédie, jež byla považovaná za vyšší formu, komedie se přidala teprve později.¹²

Divadlo Starověkého Říma je pokračováním starořeckého divadla, do něhož se dostaly i prvky etruského divadla. Římané spojili amfiteatrální hlediště s divadelní budovou (*scaena*) v jeden celek. Zavedli také oponu, která se původně vytahovala

⁶ tamtéž: str. 10

⁷ Tamtéž: str. 16

⁸ Antické divadlo [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://referaty-seminarky.cz/anticke-divadlo-1/>

⁹ Antické divadlo. [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://referaty-seminarky.cz/anticke-divadlo-1/>

¹⁰ LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4. str. 17

¹¹ Antické divadlo [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://referaty-seminarky.cz/anticke-divadlo-1/>

¹² LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4. str. 18

zespodu, představení se konala na veřejných prostranstvích a teprve o několik let později se začalo se stavbou dřevěných a kamenných divadel.¹³

**pozn. Etruské divadlo - Etruskové jsou málo poznané starověké etnikum, které sídlilo v Etrurii, na území dnešního Toskánska v Itálii.*

1.3. Středověké divadlo

Rozvoj středověkého divadla trval v Evropě od 9. století do poloviny 16. století. Šlechta a církve se snažili o vybudování nové, křesťanské civilizace. Hlavní budovu pro středověké divadlo představoval kostel. Zejména při velikonočních bohoslužbách se začaly se hrát latinské dramatické výstupy.¹⁴

Podle Lazorčákové je středověk obecně považován za etapu velmi různorodou ve spojení vysokých a nízkých prvků: pekla a ráje, tělesného a duchovního, strachu a smíchu a tak dále. Vznikaly mobilní divadla (hrálo se kdekoli bez stabilního prostoru).

Středověké divadlo se rozvíjelo ve dvou liniích světské a církevní. **Ludus** – je světská divadelní forma.

„Se světskou linií nesenou okuláry, trubadúry a žakéry je spojen žánr **sotties** blázniviny. Většinou šlo o individuální krátké fraškovité výstupy formou satiry namířené na církevní hodnostáře, šlechtu, na tehdejší mravy a prohřešky. Sotties přecházely v ryze středověký literární žánr **frašku** – obhroublým humorem upozorňovaly na nevěru, lidskou hloupost, marnivost a opilství.“

Středověké divadelní a dramatické žánrové formy podle T. Lazorčákové

Mysteria – šlo o dějově rozsáhlé cykly i s obsazením, čerpající z Nového zákona (legandy o narození smrti Ježíše Krista)

Mirákly – jednalo se o hry s náměty ze života světců

Morality – šlo o zdramatizovanou alegorii s výchovným cílem. Objevovalo se zde dobro, zlo, morálka, bohatství, krása, lakota, smrt aj.

Podoba středověkého divadla vyrůstá z několika zdrojů:

¹³ Antické divadlo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Divadlo>

¹⁴ Středověké divadlo. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Divadlo#St.C5.99edov.C4.9Bk.C3.A9_divadlo

- a) z antiky
- b) z křesťanské liturgie
- c) z pokusů středověkých vzdělců navázat na literární antické drama ¹⁵

1.3. Renesanční divadlo

Renesance neboli znovuzrození znamená návrat k antice a nápodobu antické harmonie. Toto období je považováno za první z velkých epoch novověku. Nástup renesance je těsně spjat s rozšířením humanismu tedy myšlenkového hnutí, které obnovilo zájem o člověka, o svobodný rozvoj jeho osobnosti, o vzdělanost a antický ideál. Tyto prvky se objevily téměř ve všech odvětvích umění. Ani divadlo tedy není výjimkou.

Renesance přinesla změnu divadelního prostoru, perspektivní scénu, techniku interiérového osvětlení, scénografické prvky a mnohé další. Z nových žánrů je třeba zmínit operu a balet, jenž údajně pochází z Itálie. V Itálii vzniká také řada divadelních forem. Lazorčáková ve své knize uvádí například školské divadlo nebo dvorské divadlo, zde převládal žánr komedie.

Zatímco italské divadlo hledalo inspiraci v antice, v případě anglického divadla se jednalo o středověkou tradici mystérii. Tradice středověku měla vliv také na řešení divadelního prostoru, které vycházelo z kruhového uspořádání. „Základem se stává renesanční vědomí, že člověk je středobodem dění a divadlo je zrcadlem doby.“ Nejvýznamnější z dramatiků z dob. tzv Alžbětinského divadla je bezpochyby světoznámý umělec **William Shakespear**.

Anglické renesanční divadlo se rozvíjí ve 3 liniích:

- a) veřejné divadlo
- b) dvorské divadlo
- c) soukromé divadlo

Také španělské divadlo mělo pro historii světového divadla významnou roli. Proslavili se zejména umělci Miguel de Cervantes, Tirso de Molina a mnozí další. ¹⁶

¹⁵ LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4. str. 33 - 40

¹⁶ tamtéž: str. 42-54

1.4. Barokní divadlo

Helena Spurná ve své knize Dějiny světového divadla 2 uvádí, že základním rysem barokního umění se jeví snaha ohromit. V období baroka bylo divadelní umění přivedeno k mohutnému rozmachu. Dochází ke značným proměnám a rozvoji divadelního prostoru, architektury, scénografie a jevištní techniky (vzniká kulisové jeviště, před jevištěm se začínal užívat velký prostor), vyvíjejí se nové divadelní druhy a žánry.

I v tomto období vznikají nejrůznější divadelní formy

- a) divadlo dvorské – především zde dochází k velkým architektonickým změnám
- b) náboženské divadlo
- c) lidové divadlo

Významný rozmach zaznamenala v této době zejména **opera** v Itálii, již můžeme charakterizovat jako vyspělejší formu intermezza, ze kterého do značné míry vzešla. Rovněž byla tvořena složkou slovesnou (libreto), hudební, výtvarnou a hereckou. „Opera se však vyznačovala pevnějším hudebně dramatickým celkem, s prioritním postavením zpěvu a rozvinutějším dějem.“¹⁷

**intermezzo – vsuvka, vložka používaná zejména v hudbě.¹⁸*

Osobitý protipól italského baroka představoval francouzský klasicismus. Hlavní cíl byl spatřován v nápodobě přírody, v níž se spojují pravda, krása a rozum. Žánry se dělily na „vysoké“ (tragédie) a „nízké (komedie). Míchání těchto úrovní bylo nepřijatelné. Vysoké žánry měly zobrazovat pouze vznešené náměty a zobrazovat jednání urozených lidí. Zatímco nízkým žánrům byly povoleny náměty ze života nearistokratických vrstev. Nejnižší skupiny společnosti se mohli objevovat pouze v žánrech nejnižších jako například fraška a to jen jako postavy směšné.¹⁹

¹⁷ SPURNÁ, Helena. Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus : studijní text pro kombinované studium. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3.str. 9 - 10

¹⁸ SCS.ABZ.CZ Slovník cizích slov [online]. [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/intermezzo-intermeco>

¹⁹ SPURNÁ, Helena. Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus : studijní text pro kombinované studium. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3 str. 15

1.5. Divadlo v období romantismu a realismu

Romantismus

Tento směr se projevil ve všech odvětvích umění. Romantikové odmítají klasicistický ideál, což se v divadle projevuje například zrušením přísného žánrového dělení či popřením pravidla dramatických jednot. „Charakteristickým rysem romantického divadla byl důraz na **emocionalitu** – jeviště bylo chápáno jako místo projekce citových a myšlenkových krizí individua.“ Drama bylo obohaceno o lyrické prvky a popisy duševních stavů. Základním motivem bylo osobní rozčarování a zklamání. Romantismus do divadelního umění vnesl svobodu a pestrost. Oslňoval rušným dějem, fantazií, dobrodružstvím, cizokrajností, velkými tragédiemi lásky a vášně a bohatou výpravou a dekorací.

Mezi nejvýznamnější představitelé romantického dramatu patří: Victor Hugo, Gordon Byron, Alexandr Sergejevič Puškin (drama Boris Godunov), Michail Jurjevič Lermontov (Maškaráda, Podivný člověk) a další slavné osobnosti.²⁰

Realismus a naturalismus

Realismus představuje opozici vůči romantickému hnutí. Vycházel ze zásady, že umění musí pravdivě zobrazovat reálný a fyzický svět. Realisté tedy hlásali nutnost návratu ke skutečnosti a jejímu objektivnímu pozorování. V realistickém hnutí zaujímalo zvláštní místo dramatické dílo Henrika Ibsena. V divadle realismus reprezentovali Meinigenští, kteří významným způsobem ovlivnili evropské divadlo po roce 1870. Jako Meinigenští se označoval činoherní soubor, který vznikl po roce 1866 ve Dvorském divadle v Saském Meinigenu. Naturalismus představoval jakousi krajní podobu realismu.

Významnými představiteli realistické éry byli Honore de Balzac, Henric Ibsen, Maxim Gorkij, Anton Pavlovič Čechov a další.²¹

1.6. Divadelní reformy v první polovině 20. Století

Základní tendence první divadelní reformy

²⁰ SPURNÁ, Helena. Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus : studijní text pro kombinované studium. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3. str. 34-49

²¹ Tamtéž: str. 54-62

- 1) „Úsilí o pře konání realismu na divadle. Estetika divadla jako iluze, nápodoby skutečnosti měla být nahrazena estetikou antiiluzivního divadla
- 2) Snaha o odliterárnění divadla. Divadlo mělo být zdivadelněno.
- 3) Dochází k posilování role režiséra, je považován za vůdčí osobnost v rámci inscenačního procesu
- 4) Rozvoj nových hereckých metod a technik
- 5) Rozvoj nových konceptů divadelní architektury a prostoru. Reforma scény.“²²

2. KOMPOZICE, DRUHY A ŽÁNRY DRAMATU

David Drozd ve své publikaci Kapitoly z teorie dramatu vyčlenil a popsal pět fází děje dramatu, které se týkají zejména tragédie.

- 1. Expozice – otevření**
- 2. Kolize – zauzlení**
- 3. Krize – vrchol děje**
- 4. Peripetie – zvrát, obrat**
- 5. Katastrofa – rozuzlení, uzavření**

„V expozici autor představuje jednotlivé protagonisty, měl by vymezit čas a místo děje. Přejít ke kolizi vyznačuje tzv. moment prvního napětí, V expozici autor představuje jednotlivé protagonisty, měl by vymezit čas a místo děje. tedy okamžik, kdy se poprvé střetne protagonista s antagonistou a vymezí se strany konfliktu, jeho důvod. Kolize se rozvíjí v krizi prohlubováním a stupňováním sporu; vymezit jejich předěl striktně není nutné, často na sebe tyto fáze plynule navazují. Důležitý je zlom mezi krizí a peripetií – ten přichází ve chvíli, kdy již není možno konflikt dále stupňovat a v ději nastává obrat. Jak upozorňuje již Aristoteles, který se otázkou nejvhodnějšího způsobu provedení peripetie zevrubně zabývá, jde doslova o obrat v ději – od špatného k lepšímu nebo případně naopak. Ve chvíli, kdy je již tragický konec neodvratný, hovoříme o katastrofě, případně rozuzlení. Termín „katastrofa“ používá již Aristoteles, ovšem ještě

²² SPURNÁ, Helena. *Dějiny světového divadla 3: první divadelní reforma (vybrané kapitoly) : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 52 s. ISBN 978-80-244-3604-3. str. 9-10

jako termín neutrální, který označuje jakékoliv – i případně smírné – rozřešení konfliktu.²³«

Libor Vodička ve své publikaci Úvod do divadelních studií uvádí následující členění divadelních druhů:

2.1. Divadelní druh

Divadelní umění se ve svém dlouhém historickém vývoji neustále proměňovalo a neexistuje nějaký určitý druh nebo žánr, který bychom mohli označit jako základní a od něhož bychom mohli ostatní podoby divadla odvodit.

Podle toho, která složka v inscenaci trvale převládá, můžeme rozlišovat mezi **divadlem hudebním** – dominuje hudba; **výtvarným** – „hlavní roli hrají“ výtvarné prostředky; **činoherním** – jevišti vládne jednání postav a dialogy mezi nimi; **pohybovým** – hlavní složkou je tanec, balet, stylizovaný pohyb apod.

Dále můžeme divadlo dělit na: **divadlo tělesné** (vyjadřovacím prostředkem takového divadla je tělesný lidský pohyb) a **divadlo předmětné** (vidíme pohyb ovládaných předmětů, loutek, výtvarných artefaktů, světla aj.). Na stejném principu je pak založeno také dělení divadla na **verbální** a **nonverbální**.²⁴

2.2. Divadelní žánry

Od dob antického divadla a dramatu dělíme drama na dva základní žánry: žánry tragické (tragédie) a komické (komedie).

„Konstruktivním principem dramatu je: (k tomu se hlásí klasicistní tragédie) – tzv. zákon tří norem (jednot):

a) jednotu času: razila požadavek, aby se celý dramatický děj odehrál max. během 24 hodin

b) jednotu děje: děj má hlavního nositele- hrdinu (protagonistu), má jednu hlavní zápletku, vyvíjí se bez zbytečných odboček

c) jednotu místa: hra se odehrává v ohraničeném prostředí “

²³ DROZD, David. *Kapitoly z teorie dramatu: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3642-5.

²⁴ VODIČKA, Libor. *Úvod do divadelních studií: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 64 s. ISBN 978-80-244-3780-4.

Hlavním pásmem dramatu jsou **dialogy**, a dále pak vedlejší texty (scénické poznámky). Kromě již výše zmíněných středověkých dramatických žánrů existuje celá řada dalších, které si nyní představíme.²⁵

Tragédie - hra s vážným dějem a tragickým koncem. Často se zde hrdina dostává do nesmiřitelného konfliktu se silami mocnějšími než je on sám, ať už je to osud, společenské zákony nebo jeho vlastní já. Často se stává, že boji s nimi podléhá a opětovaně i umírá.

Komedie - je veselá divadelní hra, jež má za úkol vyvolat komický účinek. Ukazuje život z té směšnější a hezčí stránky, zápletky dospívají k šťastnému rozuzlení a děj ke smírnému a dobrému konci.²⁶

V Itálii vzniká během 16. – 18. stol. tzv. **komedie dell'arte**. Mezi hlavní znaky této komedie patří masky a improvizace. Objevují se zde ustálené typy postav jako např. harlekýn, učený (dotoré), atd.

Činohra - je dramatický žánr, v němž jde především o charakter hrdinů, na tomto podkladě pak rozlišujeme činohry jako hry charakterové, společenské, atd.

Fraška - je dramatický žánr, který souvisel s náboženskou a morální tematikou, její vznik je spjatý zejména se smyslem pro grotesknost a pro míšení vážného a směšného

Opera - je dramatický žánr, v němž je spojen dramatický text s hudbou

Opereta - je žánr, ve kterém se střídá mluvený a zpívaný text

Vaudeville - předchůdce operety, jedná se o určitý druh komedie.

Recitál - program jedné osoby

25

Teorie literatury-literární žánry [online]. [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: http://www.truhla.cz/predmety/cestina/prezentace_literatura/TEORIE%20LITERATURY_Literarni_zanry.pdf

²⁶ *EProjekt - Dramatické žánry: Dramatické žánry* [online]. In: . [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKewjI7Kn_rsfKAhUBjXIKHcTkCawQFgg6MAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.eprojekt.gjs.cz%2Fservices%2FDownloader.ashx%3Fid%3D16900&usg=AFQjCNFGxAZQUqMTzcOYIIINTYwmBj0wOLg

Tezová hra – jedná se o žánr realistického dramatu, chce přesvědčit o pravdivosti určité teze.²⁷

Balet: - k vyjádření myšlenky slouží tanec (synchronizovaný, předem určený pohyb)

Muzikál, melodrama - zpěvoherní žánry charakterizuje zejména způsob spojování hudební složky a jednání herecké postavy, přičemž obě složky by měly společně tvořit syntézu.²⁸

Na přelomu 19. a 20. století vzniká několik dalších žánrů inspirovaných dobou. Jedná se například o **naturalistické drama** (výsek ze skutečnosti), **impresionistickou hru** (zachycuje nálady) či **hru symbolickou** (děj je zářmován symbolem).

„Ve 20. století se začíná také objevovat **Absurdní drama:**

- předchůdce -> **Král Ubu, nejde o hru se souvislým dějem, ale o sled dramatických jevů**
- hrdina předveden v situaci úzkosti, v modelové situaci
- lidský život nemá smysl²⁹

3. DĚJINY RUSKÉHO DIVADLA

Pro získání podrobnějších informací týkajících se vývoje divadla v Rusku jsem použila publikaci Karla Martinka s názvem Ruské klasické drama od počátků do roku 1863.

Stejně jako u světových divadelních dějin můžeme i ve vývoji ruského divadla hledat základy a původ v Antice, což dokazuje množství architektonických památek a pozůstatky divadelních budov, sošky s vyobrazením herců v tragédii i komedii, výjevy na nádobách a jiné. Jedná se zejména o oblast Černého moře.³⁰

Repertoár skomorochů, některá představení Komédie o Petruškově a mnohé z řady lidových slavností zpestřovala postava šaška, jehož úkolem bylo poutat pozornost

²⁷ *Teorie literatury-literární žánry* [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z:

http://www.truhla.cz/predmety/cestina/prezentace_literatura/TEORIE%20LITERATURY_Literarni_zanry.pdf

²⁸ VODÍČKA, Libor. *Úvod do divadelních studií: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 64 s. ISBN 978-80-244-3780-4.

²⁹ *Teorie literatury-literární žánry* [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z:

http://www.truhla.cz/predmety/cestina/prezentace_literatura/TEORIE%20LITERATURY_Literarni_zanry.pdf

³⁰ MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, str.5

a bavit diváky anekdotickými příběhy. Postava šaška nebyla příliš spojována s ohledy světských a církevních kruhů. Šaškovské typy nenašly pochopení v dvorském prostředí. Skomorochové kromě předvádění šaškovských výstupů, rozehrávání scének nebo přednášení písní a zdivadelněných výjevů provozovali také artistická čísla či drezůru zvířat. V Rusku byla také tradice kultických obřadů spojených s lovem na medvědy, takže jistou senzaci vyvolávali vždy cvičení a ochočení medvědi, se kterými Skomorochové rovněž spolupracovali.³¹

**pozn. Skomoroch - ruský kočovný herec (15.-17. stol.) vystupující též v úloze zpěváka, akrobata, tanečníka aj.³²*

Lidové drama se postupně oddělovalo a osamostatňovalo. Byla podmíněné především bohatstvím ruského folklóru. Vyvíjelo se současně a mnohé přejímalo z vystoupení skomorochů. Z nejrůznějších zvyků a obřadů postupně vyrůstaly náročné slavnosti tedy dramata v ústním podání, která jsou v ruské terminologii označována pojmem „igra“ nebo „ingrišče“ (*hra – podívaná*). Především díky historickým událostem spojených s tatarským a mongolským vpádem došlo k určité zaostalosti či zpomalení vývoje kulturního života. Z toho důvodu se stalo 18. století érou mocného rozmachu, skutečného rozkvětu lidového divadla a zároveň dobou jeho ústupu ze slávy. K tomu docházelo především díky nástupu školského dramatu a některých fází dvorské kultury.³³

Existence školského divadla byla závislá na rozvoj duchovních institucí, které vznikaly koncem 16. století. Největší změny v divadle se uskutečnily zejména v poslední třetině 17. století, kdy docházelo k určitým proměnám v tematické sféře. Podněty vznikaly na základě aktuálních dobových událostí. Jednota času a děje byla neporušitelným zákonem, zatímco jednota místa byla ruskými autory posuzována mnohem benevolentněji. Objevovaly se zde mytologické postavy, které symbolizovaly základní lidské vlastnosti. Větší rozmach školského divadla spadá do 16. století, kdy však již muselo soupeřit s dvorní scénou.³⁴

³¹ Tamtéž str. 11-12

³² *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/skomoroch>

³³ MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, str. 13-14

³⁴ MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, str. 21-22

Dvorní divadlo se za doby Petra 1. oproti původnímu razantně změnilo. Jeho hlediště se totiž stalo přístupné také pro střední vrstvy společnosti nikoliv tedy jen pro ty nejvýše postavené. V této době obecnstvo tvořili řemeslníci, kupci, studenti, úředníci, sloužící zkrátka každý kdo zaplatil vstupné, nebo si zavčas vyzvedl bezplatný žeton.³⁵

V tomto období se začaly rodit principy ruského klasicismu, inspirované osvícenskými myšlenkami. Mnohé z nich umožnily vznik i úspěchy pozdějšího kateřinského dvorního divadla.³⁶

Po smrti Petra 1. kdy byly kladeny základy ruského profesionálního divadla, se do popředí dostal mohutný proud osvícenské literatury, jež dramatickou tvorbu také silně ovlivnil. V polovině 18. století začala vznikat také tak zvaná nevolnická divadla.³⁷

Dramatická tvorba ruského klasicismu

„Ruský klasicismus díky pozdějšímu nástupu převzal značnou část osvícenských myšlenek a dovedl programově formulovat představy o poslání dramatického umění i o možnostech jednotlivých žánrů. Kládl důraz pouze na myšlenkové hodnoty. Postava ruského klasicismu měla ztělesňovat jedinou myšlenku, jedinou vlastnost, jediný příklad.“³⁸

V 19. století vstoupilo Rusko dle Leninovy charakteristiky do období buržoazně demokratického osvobozenického hnutí. V divadelním umění vznikla na samém počátku 19. století komplikovaná situace, kterou způsoboval zejména malý počet scén, které mohl navštívit demokratický divák ze středních vrstev. Repertoár prvního desetiletí nového století charakterizovala velká rozmanitost žánrů, množství přepracovaných her či hojně přepisy populární dobové literatury s množstvím sentimentálních a dobrodružných motivů. Výběr tak zobrazoval zjevný ústup klasicismu, jehož žánrová přímočarost byla nahrazena druhou krajností. Divadelní umění k propagaci svého revolučního programu využila také Děkabristická generace. Toto jednání velmi kritizoval Alexandr Sergejevič Puškin, jenž zastával názor, že by se divadlo mělo navrátit tam, odkud vyšlo, tj. na

³⁵ MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, str. 28

³⁶ tamtéž str. 28

³⁷ tamtéž str. 34

³⁸ tamtéž str. 43

náměstí mezi lid a zůstat zde zachováno jako součást zábav, nikoliv sloužit jako revoluční nástroj propagandy.³⁹

Jak již bylo zmíněno, probíhající události a politická situace v zemi značně ovlivnily dramatickou tvorbu. Mluvíme-li o Rusku, pak nesmíme opomenout Napoleonské války, jež Rusko v tomto období tížily. Helena Spurná toto období ve své knize *Dějiny světového divadla 2* charakterizuje dle následujícího členění.

Romantismus

Konec napoleonské éry znamenal podobně jako v dalších evropských zemích nové represe, které za cara Mikuláše I. vyústily v otevřené povstání (děkabristské povstání z roku 1825). Vzpouza byla rychle potlačena a v Rusku zavládla nejtuzší cenzura v Evropě. Období vlády cara Mikuláše I. se sice vyznačuje velkou tvořivostí, ale stěžejní díla musela téměř vždy čelit ostrým cenzurním zásahům. Pokud vůbec mohla být uvedena.

Nejvýznamnějšími dramatiky tohoto období byli Alexandr Sergejevič Gribojedov, Alexandr Sergejevič Puškin (*Boris Godunov* – ústřední dílo ruského romantismu) a Michail Jurjevič Lermontov (drama *Lidé a Vášně*, *Podivný člověk*, *Maškaráda* a mnohé další).⁴⁰

Realismus

Po roce 1855 dochází díky caru Alexandru II. v Rusku k řadě změn, včetně zmírnění cenzury. Po smrti cara se však silná cenzura obnovuje a moc šlechty se značně upevňuje.

Mezi nejvýznamnější dramatiky této doby bezpochyby řadíme Nikolaje Vasilijeviče Gogola, jenž bývá považován za přímého předchůdce realismu v ruském dramatu. Z jeho stěžejních děl nelze opomenout například satirickou komedii *Ženitba*, *Hráči* nebo také slavného *Revizora*.⁴¹ Nejplodnějším dramatickým autorem mezi ruskými realisty byl Alexandr Nikolajevič Ostrovskij. Mezi jeho díla patří například komedie *Bankrot aneb Vrána k vráně sedá*, mistrovské dílo *Bouře* (prototyp

³⁹ MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, str. 50-52

⁴⁰ SPURNÁ, Helena. *Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3. str. 49-50

⁴¹ tamtéž, str. 62

naturalismu), *Výnosné místo*, *Horoucí srdce*, *Viníci bez viny* a další. Lev Nikolajevič Tolstoj, předmětem jeho dramatické tvorby se stal svět lidských neřestí a temných vášní. Epochální drama - *Vláda tmy*.⁴²

Dalšími dramatiky této doby byly například. Alexej Feofilaktovič Pisemskij, Alexandr Vasiljevič Suchovo-Kobylin, Anton Pavlovič Čechov. Právě poslední jmenovaný výrazně ovlivnil vývoj moderního dramatu 20. století. Mezi jeho tvorbu řadíme například hry *Strýček Váňa*, *Višňový sad*, *Racek* atd.⁴³

4. MARIINSKÉ DIVADLO V PETROHRADĚ

4.1. Obecné informace

Jedná se o jedno z neznámějších a nejvýznamnějších divadel v Rusku. Nachází se v Petrohradě a jeho historie sahá až do roku 1783, kdy bylo toto velkolepé divadlo založeno. Během své téměř dvousetleté historie divadlo světu představilo řadu velkých herců a světoznámých her. Divadlo se proslavilo především díky operě a baletu. V rámci své dlouholeté činnosti navázalo také mezinárodní spolupráci s mnoha zahraničními celky. O tom se však zmíním ještě později.

V současné době se Mariinské divadlo (dále jen MD) rozkládá na 3 místech (scénách). První a zároveň největší a nejstarší scénu představuje hlavní budova MD. Druhá scéna byla za účasti ruského prezidenta Vladimíra Putina pro veřejnost otevřena dne 2. Května 2013. Třetí místo dění tvoří koncertní sál Mariinského divadla, jenž leží na ulici Děkabristů. Zajímavostí je, že od roku 2016 má být otevřena nová přímořská scéna Mariinského divadla a to na velmi vzdáleném místě v blízkosti Vladivostoku. Generálním ředitelem MD je Valerij Gergiev o němž se ještě také zmíním.⁴⁴

⁴² SPURNÁ, Helena. *Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3. str. 63

⁴³ tamtéž str. 64

⁴⁴ Mariinské divadlo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80

4.2. Historie MD

Jak již bylo uvedeno výše, historie MD sahá až do roku 1783, kdy bylo v Petrohradě založeno tzv. Velké divadlo. V 18. století v Petrohradě existovalo náměstí Karusel, na kterém se nacházela dřevěná budova se scénou, kde spolu se studenty Petrohradské taneční školy vystupovala skupina italské opery. Na místě, kde stávala tato dřevěná budova, bylo na popud Kateřiny II. Postaveno právě již zmíněné Velké (kamenné) divadlo. Jeho činnost byla zahájena operou „Mir Luny“ jež se zde hrála k příležitosti slavnostního otevření. Karuselské náměstí bylo poté přejmenované na Divadelní.

Nejdříve byly v repertoáru především italské opery, později se však na programu začaly objevovat také díla ruských skladatelů. Jako příklad můžeme uvést několik her: *Орфей, Ямщики на подставе, Мельник – колдун, обманщик и сват, Несчастье от кареты* V té době se formovala ruská škola opery a baletu, a docházelo také k určování svého stylu.

Na přelomu 18. a 19. století se na scéně Velkého divadla představilo spousta operních interpretů. Konkrétně můžeme jmenovat například tyto autory: N. Semenova, J. Vorobjev, P. Zlov, A. Ponomarev, P. Bulachov, E. Kolosova, A. Novickaja a další.

Ze začátku 19. století hrálo divadlo velmi významnou roli v oblasti kulturního života města. Operní a baletní skupiny se staly samostatnými kolektivy a v roce 1803 se dramatická skupina oddělila od hudební. V té době operní skupinu řídil operní a baletní skladatel K. Kavos, v čele baletní skupiny stál Š. Didlo. Ve svých pracích se snažili dojít za hranice dvorního repertoáru. V roce 1815 se konala premiéra opery K. Kavose *Иван Сусанин*. Roku 1823 uvedl Š. Didlo svůj balet *Кавказский пленник* v němž se autor inspiroval světoznámým dílem A. S. Puškina. Hudbu k dílu složil K. Kavos.

Velké Divadlo se pro ruské hudební umění stalo známé v roce 1836, kdy skupina umělců přejela z Velkého divadla do Alexandrinského. Operně-baletní skupina se stala samostatnou s vizitkou jedné z nejlepších skupin v Evropě. V roce 1942 zde zažila svou premiéru také opera *Ruslan a Ludmila*. Mezi nejpopulárnější balety 40. let 19. století řadíme například: *Жизель, Эсмеральда, Катарина, дочь разбойника* a tak dále.

V roce 1943 začaly pro operní tvorbu zlé časy. Bez ohledu na to, že operní představení Velkého divadla zaznamenávaly velké úspěchy u diváků, do Petrohradu byla pozvaná skupina italských umělců spolu s navrácenou scénou divadla. Činnost domácích skladatelů byla oficiálně zakázána. Část ruských operních zpěváků převedli k italským, zbytek se v roce 1846 přemísťuje do Moskvy. Po nějaké době se vrací zpět do Petrohradu.⁴⁵ Naproti Velkému divadlu, kde stále převládala italská díla, vznikl tzv. „teatr cirk“ v němž začali hrát ruské opery.⁴⁶

S nástupem cara Alexandra II na trůn začala určitá demokratizace společnosti.

Poté co v roce 1859 cirkus vyhořel, nechal car architektem Albertem Kavosem na jeho místě postavit nové divadlo nesoucí název Mariinské. Toto pojmenování vzniklo na počest ženy cara Alexandra II Marii Alexandrovny. Slavnostní otevření se uskutečnilo 2. října 1860 operou *Жизнь за царя*.

Prvním velkým umělcem (dirigentem) Matiinského divadla se stal K. Ljadov, poté jej nahradil Eduard Nápravník. Během své práce Nápravník sestavil uměleckou skupinu lidí, která úspěšně konkurovala italské skupině, jež působila ve Velkém divadle do konce 19. století.⁴⁷ Za jeho vedení se toto divadlo stalo jedním z nejvýznamnějších divadel v tehdejší operní světě.

„Budova prošla mnoha rekonstrukcemi. V roce 1894 byly dřevěné nosné konstrukce nahrazeny ocelovými, rozšířena boční křídla a přestavěno hlavní průčelí, které získalo monumentálnější podobu. V letech 1969-70 prošlo divadlo další zásadní rekonstrukcí. Půdorys byl protažen a budova získala tvar, který nese dodnes. Hlediště má kapacitu 1760 míst. Perlami interiéru jsou carská lóže a nádherná malovaná opona.“⁴⁸

⁴⁵ *Opeterburge.ru* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.opeterburge.ru/theatres/mariinskij-gosudarstvennyj-akademicheskij-teatr-opery-i-baleta.html>

⁴⁶ *Operaplus.cz* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://operaplus.cz/svetova-operni-divadla-mariinske-divadlo/>

⁴⁷ *Opeterburge.ru* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.opeterburge.ru/theatres/mariinskij-gosudarstvennyj-akademicheskij-teatr-opery-i-baleta.html>

⁴⁸ *Operaplus.cz* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://operaplus.cz/svetova-operni-divadla-mariinske-divadlo/>

Úchvatná opona v MD

Na začátku 20. století právě v MD poprvé zazněly Čajkovského opery. Zajímavostí je, že na premiéře opery *Чародейка* a se role dirigenta ujal sám autor. Mezi další autory, jichž díla byla prezentována, patří například: Rimskij-Korsakov a jeho *Сказание о невидимом граде Китеже*, A. Borodin a jeho *Князь Игорь* a mnozí další. Z děl evropských skladatelů bylo možné shlédnout například díla *Ромео и Джульетта*, *Кармен*, *Мефистофель* atd.

Na přelomu 19. a 20. století začala baletní skupina divadla doslova zářit a to především díky vynikajícímu režisérovi M. Petipovi. Jeho balety zejména na hudbu Čajkovského a Glazunova odkryly talent a nadání mnohých tanečníků několika generací. Na počátku 20. století zde tancovaly takové baletní hvězdy jako například světoznámé tanečnice A. Pavlova, M. Kšesinska, T. Karsavina, A. Vaganova a další.

Zároveň s revolucí postihly také MD těžké časy. Divadlo bylo předáno do správy národnímu komisariatu a v roce 1920 bylo přejmenováno na Státní divadlo opery a baletu. S příchodem sovětské nadvlády z divadla odchází téměř všichni hlavní herci, i přesto se však podařilo zachovat klasický repertoár.

Významnou osobností MD 1. pol. 20. století se stal Fjodor Šaljapin, jenž se do divadla vrátil v roce 1918 a stal se ředitelem. Během svého působení dokázal zachránit veškeré kostýmy a rekvizity divadla, jež se Bolševici chystali rozdat nemajetným rolníkům. Šaljapin také na scénu navrátil několik ruských a evropských klasických oper.

V roce 1934 bylo divadlu propůjčeno jméno S. M. Kirova.

V době 2. světové války divadelní soubor evakuovaly do Permu, kde pokračoval ve své činnosti. Během blokády Lenigradu se do budovy MD dostalo více než 20 granátů, což způsobilo velké škody. Nicméně na podzim 1944 bylo divadlo již obnovené.

Během poválečného období v divadle vznikla celá řada velkolepých operních a baletních představení, vystupují zde talentovaní zpěváci, tanečníci, režiséři, choreografové, dirigenti, muzikanti atd. K nejpopulárnějším operám této doby můžeme řadit například operu *Дуэнья*, od S. Prokofjeva, *Декабристы* J. Šaporina, *Медный всадник* R. Glizra a mnoho dalších.

V roce 1992 divadlo dostalo svůj dřívější název tedy Mariinské. V dnešní zní celý oficiální název MD takto: **Mariinské Státní akademické divadlo opery a baletu**. Nová etapa ve fungování divadla začíná především s příchodem Valerije Gergieva. Nyní s MD spolupracují největší světová operní divadla, z nichž jako příklad lze uvést Metropolitan Opera, Opera Bastille, La Scala a další.

V roce 2003 proběhl mezinárodní konkurz na projekt nové budovy, v němž zvítězil francouzský architekt Dominik Perro. Jeho návrh spojil poslední trendy v architektuře s klasikou Petrohradských staveb.⁴⁹

Budova MD zvenčí

4.3. Architektura MD

Mariinské divadlo se ve světě proslavilo nejen díky své jedinečnosti, co se týká krásy umění a profesionality, ale také pro svoji unikátní a originální architekturu, která si dozajista zaslouží povšimnutí.

⁴⁹ *Opeterburge.ru* [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.opeterburge.ru/theatres/mariinskij-gosudarstvennyj-akademicheskij-teatr-opery-i-baleta.html>

Scéna Mariinského divadla 2, tedy nová budova, jež byla slavnostně otevřená v roce 2013 je svou celkovou rozlohou 79 114 m² považována za jednu z nejlépe vybavených divadelních scén světa. Do hlediště se vejde až 2000 diváků. V novém divadle se nachází 7 nadzemích a 3 podzemní patra: nalezneme zde hlavní sál, sály pro nacvičování baletu, opery, sboru či orchestru, dále také nejrůznější pomocné místnosti určené zaměstnancům divadla, na střeše můžeme najít amfiteátr, který se stane jednou ze scén festivalu umění Звезды белых ночей (do Českého jazyka překládaný jako „Hvězdy bílých nocí“, a v neposlední řadě také podzemní parkoviště.⁵⁰

**pozn. „Bílé noci jsou noci, během kterých lze zaznamenat vysokou přirozenou intenzitu osvětlení, to znamená, že se během celé noci pouze setmí. Tento úkaz lze pozorovat v mírných a vysokých zeměpisných šířkách před slunovratem i následně po něm.“ Období bílých nocí v Petrohradě trvá od konce května do poloviny června.⁵¹*

Mariinské divadlo 2, spolu s historickou budovou MD a koncertním sálem postaveným v roce 2006, se stalo součástí unikátního divadelně-koncertního komplexu. Toto honosné centrum jen potvrdilo status MD coby největší kulturní instituce na světě. Pojdme se tedy podívat na jednotlivé části stavby podrobněji.

Vnější vzhled

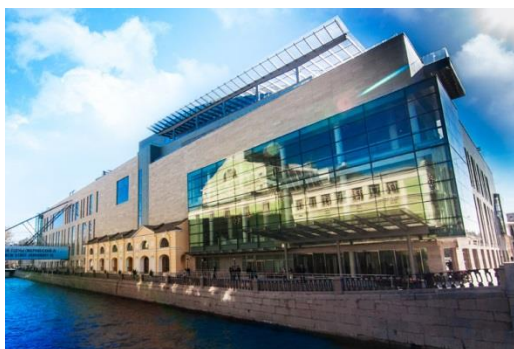
Fasádu budovy tvoří béžový mramor, prořezaný vysokými panoramatickými okny různých velikostí. Střecha je kovová. Díky takovýmto oknům se zvenku naskýtá pohled do vnitřního vestibulu, a zevnitř naopak na kanál Krjukov, v jehož těsné blízkosti budova stojí. Nad hlavním vchodem do divadla (úhel z ul. Děkabristů) je umístěn pravoúhlý přístřešek ze skla a kovu.⁵²

⁵⁰ Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

⁵¹

Bílé noci. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%AD1%C3%A9_noci#Petrohrad

⁵² Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

Budova MD 2 zvenčí

Foyer

**pozn. Foyer představuje prostor v divadle nebo při společenském sále určená k oddechu a občerstvení o přestávkách.*⁵³

Dvouúrovňový hlavní foyer zkrášlují podsvícené stěny z onyxu obklopující hlediště. Podlaha je vyzdobená mramorem. Početná okna, která směřují do ulice Děkabristů a ke Krjukovu kanálu jsou ozdobená stejným mramorem jako fasáda MD. Skleněná fasáda během dne zajišťuje přirozené osvětlení foyeru. Večer je foyer osvětlený lustry, které byly vyrobeny na zakázku firmou Swarovski. Z foyeru se otevírá výjimečný pohled na MD, jenž leží na druhém břehu K. kanálu. Tyto dvě scény jsou propojeny mostem.

Z foyeru vychází několik schodišť. Jedná se o unikátní schodiště z architektonického skla o výšce 33 metrů. Schodiště je umístěno v severní části budovy a spojuje všechny nadzemní patra budovy. Amfiteátr foyeru, jenž se nachází ve 2. patře bude využíván pro vzdělávací projekty, interaktivních programů pro děti a mládež, komorních koncertů a malířských výstav.

Hlediště

I přesto, že se jedná o moderní hlediště, v jeho základu leží ty stejné principy jako ve významných operních divadlech 18. a 19. století – zahnutá forma ve tvaru podkovy a 3 podlaží balkonů. Právě taková konfigurace dokáže zajistit útulnou atmosféru, nejlepší akustiku, krásný výhled a znamená tedy komfort a spokojenost diváků.

Vyřezávané obkladové bukové panely, které zdobí balkony, byly vytvořené v souladu s požadavky dobré akustiky. I přesto, že balkonová podlaží jsou jen 3 a ne 4,

⁵³ *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/foyer-foaje-i-foajer>

prostor mezi jednotlivými patry byl zvětšený, což způsobuje lepší rozprostření zvuku, zejména v posledních řadách. S ohledem na nároky akustiky je podlaha hlediště obložena dubovými parkety na dřevěném podkladu, a stěny i strop jsou udělány z natřené sádry. Zajímavostí je, že řesla pro diváky vyrobila italská firma Estel a potahy firma *Danish Art Weaving*. Stěny hlavní lóže jsou obité kůží a ozdobené bukovými panely a světlky od firmy Swarovski.

Scéna

V nové budově MD se nachází scéna hlavní, zkušební a také několik prostorných místností, jež jsou odděleny příčkami a závěsy, které pohlcují zvuk. Scény lze sloučit v jednu nebo používat zvlášť v závislosti na charakteru inscenace a technických požadavcích hry.

Scénické vybavení

Scénický prostor je rozdělený na několik zón, z nichž každá plní svoji striktně danou funkci. Jedná se o hlavní scénu, arerscénu, boční komory, zkušební scénu a montážní. Takové dělení umožňuje ve scénickém prostoru skladovat kulisy na nejméně 4 představení. Při tom může současně na hlavní scéně probíhat scénograficky nejsložitější představení, na zkušební scéně se může konat plnohodnotná divadelní zkouška a v montážní zóně se uskutečňuje montáž kulis pro další představení.

Jáma pro orchestr

Orchestrová jáma je vybavená speciálními akustickými panely, což umožňuje měnit konfiguraci jámy v závislosti na počtu muzikantů a akustických požadavků. Maximální rozloha jámy činí 170 m² s kapacitou do 120 lidí. Kromě toho jsou zde smontovány 3 zvedací plošiny: jedna menší je umístěna v zadní části a dvě o dost větší se nachází na přední straně. Tyto plošiny je možné zvedat a spouštět s ohledem na sestavu orchestru a potřebných zvukových charakteristik.

Zkušební sály

Jak již bylo mnohokrát zmíněno, v novém divadle se nachází několik prostorných zkušebních sálů: pro balet, orchestr i sbor, a také velké víceúčelové sály a sály určené k individuálnímu zkoušení. Stěny i stropy v těchto sálech jsou obloženy speciálními panely, jenž pohlcují zvuk.

Otevřená terasa

V období letních měsíců je vždy hodinu před začátkem představení možné navštívit terasu, která se nachází na střeše MD. Nabízí se zde doslova uchvacující pohled na historické centrum Petrohradu. Lístky na exkurzi lze koupit buďto na pokladnách MD nebo u administrativní služby vždy hodinu před současným představením, avšak pouze za předpokladu, že má člověk platný lístek do divadla.⁵⁴

4.4. Současná činnost MD

Jak již bylo několikrát naznačeno, Mariinské divadlo představuje elitu ve svém oboru a to nejen na území Ruska ale i ve světovém měřítku. Tomu také odpovídá bohatý repertuár jež obsahuje cca 170 her. Některé hry bylo možné na jevišti MD spatřit již během jeho historického vývoje, přičemž dnes jsou upravené a lépe technicky zpracované. Jiné jsou naopak zcela nové. Představíme si alespoň pár známějších her. Nejdříve bude uvedený originální název, v závorce pak překlad do Českého jazyka.

Repertoár

Z **operních představení** můžeme jmenovat například: Борис Годунов (*Boris Godunov*), Братья Карамазовы (*Bratři Karamazovi*), Война и мир (*Vojna a mír*), Дон-Хуан (*Don Chuan*), Дон-Кихот (*Don Kichot*), Евгений Онегин (*Evžen Oněgin*), Кармен (*Carmen*), Макбет (*Mackbet*), Мертвые души (*Mrtvé duše*), Нос (*Nos*), Пиковая дама (*Piková dáma*), Русалка (*Rusalka*), Руслан и Людмила (*Ruslan a Ludmila*), Сон в летнюю ночь (*Sen noci Svatojánské*) Снегурочка (*Sněhurka*), Фауст (*Faust*), **Средство макропулоса (Věc Makropulos)** a mnohé další.

Co se týká **baletních her**, můžeme zde zhlédnout například: Анна Каренина (*Anna Kareninová*), Корсар (*Korzár, Pirát*), Лебедь (*Labuť*), Лебедное Озеро (*Labutí jezero*), Ромео и Джульетта (*Romeo a Julie*), Раймонда (*Raymonda*), Спящая красавица (*Šípková růženka*), Шехеразада (*Šeherezáda*) a další.

*pozn. Trailer na *Labutí jezero* zde. <http://www.biocentral.cz/cz/film/mariinske-divadlo-v-petrohrade-labuti-jezero-5976>

⁵⁴ Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

V případě zájmu dozvědět se o tomto jedinečném divadle více, mohou vřele doporučit návštěvu oficiálních webových stránek MD <http://www.mariinsky.ru/> kde člověk najde veškeré potřebné informace.

Hovoříme-li o repertoáru divadla pak je třeba dodat také fakt, že na výše zmíněných webových stránkách je možné dozvědět se o každé hře spoustu doplňujících informací, a nabízí se i možnost zhlédnout několik fotografií pořízených přímo během představení. V průběhu sezóny se zde koná také řada festivalů. Na některé z nich se podíváme podrobněji.

Festivaly

III МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОРГАННЫЙ ФЕСТИВАЛЬ (3. ročník mezinárodního varhanního festivalu)

Jedná se o festival, který se konal v období 28. 10. – 6. 11. 2015 a jež zahájil šňůru festivalů v nové sezóně. Během roku se hosty festivalu stane celkem 6 významných varhaníků z Velké Británie, Francie, Nizozemí a Ruska.

X МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ «ЛИКИ СОВРЕМЕННОГО ПИАНИЗМА» (5. ročník mezinárodního festivalu „Tvář moderního/současného klavíru“)

Jde o festival, jenž se uskutečnil v samotném závěru minulého roku, a to konkrétně od 22. 12. do 30. 12. 2015. Jedním z hlavních témat byla kontinuita a dědictví (zachování) hudební tradice, která přechází z generace na generaci. Na koncertech vystupovali nejen stálí a vážení muzikanti ale také jejich talentovaní mladší kolegové. V programu „Děti – dětem“ budou hrát poměrně mladí klavíristi pro své vrstevníky. Zakladateli tohoto festivalu jsou ředitel MD Valerij Gergiev a Mira Jevtich.

I МЕЖДУНАРОДНЫЙ ХОРОВОЙ ФЕСТИВАЛЬ «ПОЮЩАЯ МАСЛЕНИЦА» (1. ročník mezinárodního sborového festivalu „Zpívající masopust“)

Festival má proběhnout v období 6. 3. 2016 – 13. 3. 2016 přičemž vstupenky je možné zakoupit si online již nyní. Ceny lístků se odvíjejí zejména od místa konání

a tarifu. Většina koncertů se uskuteční v Koncertním sále, kde je plná cena 1500 rublů a cena speciálního tarifu 800 rublů.

**pozn. Speciální tarif je tarif určený pro všechny občany Ruské federace, a také zahraničních občanů, kteří v Rusku trvale žijí, pracují nebo studují.*

** pozn. Z důvodu velké obsazenosti nelze ceny podrobněji porovnat v závislosti na místě v sále. Lístky na všechny doposud volná místa lze pořídit jen za uvedené ceny.*

Druhé místo, kde bude část festivalu probíhat, je nová budova MD. Zde se plná cena pohybuje v rozmezí od 1 500 do 3 400 rublů za jeden lístek, a ve speciálním tarifu za vstupenku zaplatíte od 800 do 1 600 rublů. Opět ceny závisí na výběru konkrétního místa k sezení, představení a času, kdy se vystoupení koná.

XVI МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ БАЛЕТА «МАРИИНСКИЙ» (26. ročník mezinárodního festivalu baletu)

Na tento festival s dlouholetou tradicí se diváci mohou těšit v době od 31. 3. Do 10. 4. letošního roku. Stejně jako u předchozího představeného festivalu tak i zde platí, že se představení budou konat na dvou místech a to ve staré (původní) budově MD a v budově nové. Stalo se už téměř tradicí, že festival vždy zahájí nějaká premiéra a ani v letošním roce tomu nebude jinak. Tentokrát se představí nová verze baletního představení Медный всадник (*Měděný jezdec*).

Rozdíl od předchozího festivalu, je především v tom, že se většinou ceny vstupenek nerozdělují na žádné tarify či skupiny. Platí jedna cena pro všechny. Tyto ceny jsou však velmi odlišné. Záleží především na atraktivitě vystoupení. Například na představení *Жизель* lístek seženeme v rozmezí 2 000 – 6 000 rublů.

V případě, že se rozhodneme navštívit Mariinské divadlo 2 a premiéru Měděného jezdce pak musíme mít připravenou částku od 3 200 do 6 000 rublů.⁵⁵

4.5. Zajímavosti o MD

Na webových stránkách MD se dozvíme nejen nejaktuálnější novinky, ale také přehled celého historického rozvoje divadla, získáme zde několik užitečných informací ohledně současné činnosti, díky velkému množství fotografií či videí zachycených při

⁵⁵ Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

vystoupení můžeme vnímat atmosféru i na dálku, dále si z dostupných materiálů můžeme udělat alespoň nějakou představu o fungování MD, k dispozici je také představení her včetně detailů jako například: herecké obsazení, datum premiéry či délky trvání. Díky webovým stránkám se seznámíme s herci, zpěváky i režiséry, jež MD reprezentují, nabízí se zde také možnost zakoupení vstupenek online, včetně kompletního programu.

Pro lepší představivost a pocit sounáležitosti jistě návštěvníkům stránek poslouží možnost nahlédnout do nitra divadla pomocí virtuální prohlídky viz odkazy níže.

http://www.mariinsky.ru/about/history/mariinsky_theatre/ (virtuální prohlídka MD)

http://www.mariinsky.ru/about/history/mariinsky_ii/ (prohlídka MD 2)

http://www.mariinsky.ru/about/history/concert_hall/ (prohlídka Koncertního sálu)⁵⁶

Pokud by člověk rád viděl některá z představení, ale nemá možnost se do MD sám dostat, pak ho jistě potěší služba Mariinsky TV <http://mariinsky.tv/n/>, jež pod záštitou MD zprostředkovává profesionální záznamy či přímé přenosy jednotlivých představení. Kromě samotného vystoupení na této stránce zájemci mohou najít také podrobnější informace o dané hře včetně hereckého obsazení či časový rozpis dalších přenosů.⁵⁷

Za zmínku a zhlédnutí jistě stojí také dokumentární film „**Мариинский театр и Валерий Гергиев**“ (*Mariinské divadlo a Valerij Gergiev*), od ruského režiséra Alexeje Učitěla, jež pojednává nejen o Mariinském divadle a jeho současném řediteli V. Gergievovi, ale zachycuje také řadu historických okamžiků ve vývoji MD (např: požár), které jsou doplňovány rozhovory právě s Gergievem. Tento film je možné bezplatně zhlédnout na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=rYNuSIzmYOo>⁵⁸

⁵⁶ *Mariinské divadlo* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

⁵⁷ *Mariinsky TV* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://mariinsky.tv/n/>

⁵⁸ *YouTube* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rYNuSIzmYOo>

4.6. Významné osobnosti MD

Valerij Gergiev

Jak již bylo v práci několikrát řečeno Valerij Gergiev je světoznámý uznávaný dirigent, jenž působí také v roli uměleckého ředitele Mariinského divadla v Petrohradě, kde je rovněž ředitelem festivalu Bílé noci. Je také šéfdirigentem Londýnského symfonického orchestru a hlavním hostujícím dirigentem Metropolitní opery v New Yorku.

Životopis

Již od svých osmi let Gergiev navštěvoval hudební školu ve Vladikavkazu, jež se nachází v Severní Osetii a nyní nese název „Hudební akademie Valerije Gergieva“. V 19 letech (1972 – 1977) nastoupil do dirigentské třídy profesora Ilji Musina na konzervatoř Rimského-Korsakova, která se nacházela v tehdejší Leningradě. Ještě během studií vyhrál ve věku 23 let soutěž Herberta von Karajana v Berlíně, a v tomtéž roce, tedy 1977 byl angažován jako asistent dirigenta Těmirkanova v Kirovově divadle v Leningradě.

V roce 1988 byl ve svých 35 let zvolen uměleckým ředitelem opery Kirovova divadla, což je dnešní Mariinské divadlo v Petrohradě. V roce 1996 jej ruská vláda jmenovala generálním a uměleckým ředitelem všech součástí tohoto divadla (orchestr, opera, balet).

V letech 1995 až 2008 působil jako hudební ředitel v Rotterdamské filharmonii, jíž je dnes čestným ředitelem. Ve spolupráci s tímto orchestrem založil v roce 1996 Rotterdam Philharmonic Gergiev Festival.

Již od ledna roku 2007 působí Gergiev jako hlavní dirigent v čele Londýnského symfonického orchestru. Spolupracuje s nejvýznamnějšími světovými orchestry jako je například Newyorská filharmonie, Vídeňští filharmonikové, Berlínští filharmonikové, Bostonský symfonický orchestr, Chicagský symfonický orchestr, Clevelandský orchestr, Los Angeles Symphony Orchestra, Royal Concertgebouw Orchestra v Amsterdamu a další.

V letech 2002 a 2007 Valerij Gergiev koncertoval také v České republice v rámci Mezinárodního hudebního festivalu Pražský podzim v Dvořákově síni Rudolfiny s orchestrem Mariinského divadla a Rotterdamskou filharmonií.⁵⁹

Hlavní působiště a funkce V. Gergieva

- Mariinské divadlo v Petrohradě, umělecký a generální ředitel
- Londýnský symfonický orchestr, hlavní dirigent
- World Orchestra for Peace, dirigent
- Vídeňská filharmonie, hostující dirigent
- Metropolitní opera v New Yorku 1997-2008, hlavní hostující dirigent
- Rotterdamská filharmonie, čestný dirigent
- Švédský rozhlasový symfonický orchestr, čestný dirigent

Valerij Gergiev je zároveň také ředitelem několika festivalů. Jedná se o tyto události: Bílé noci v Petrohradě, Moskevský velikonoční festival, Georgijevův festival v Rotterdamu, Mezinárodní festival v Mikkeli (Finsko), Red Sea Festival v Izraeli a New Horizons Festival pro soudobou hudbu.⁶⁰

„Vystoupení Valerije Gergieva v České republice

28., 29. 9. 2002 - s orchestrem Mariinského divadla, festival Pražský podzim

19. a 20. 9. 2007 - s Rotterdamskou filharmonií, festival Pražský podzim

13. 6. 2014 - slavnostní koncert s Českou filharmonií

27., 28., 29. 1. 2016 - abonentní koncerty s Českou filharmonií⁶¹

Na některé z těchto událostí ještě narazíme v kapitole zabývající se vztahy MD a České republiky.

V Mariinském divadle působí velké množství úspěšných a velmi nadaných umělců, proto je těžké vybrat a představit ty nejlepší. Přesto se pokusím, alespoň na pár osobností zaměřit detailněji.

⁵⁹ Osobnosti.cz [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/valery-gergiev.php>

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ Valerij Gergiev. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 - [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Valerij_Gergijev#Vystoupeni.C3.AD_v_.C4.8Cesk.C3.A9_republice

Irina Vasiljeva

Jde o veleúspěšnou talentovanou operní zpěvačku, jež během své kariéry získala několik významných ocenění. Je například nositelkou ceny z mezinárodní soutěže vokalistů ve Veroně z roku 1999 mnoho dalších. Irina Vasiljeva vystudovala Petrohradskou státní konzervatoř Rimského-Korsakova podobně jako Valerij Gergiev avšak v jiném zaměření. Její specializací byl zpěv. V roce 2000 se poprvé objevila na jevišti Mariinského divadla na premiéře opery *Золото Рейна* a v roce 2005 byla přijatá do operní skupiny MD. Zde ztvárnila několik desítek rolí. Například se objevila v opeře *Аида* či *Кармен*.

Vasiljeva vystupovala také v USA, Finsku, Japonsku, Německu nebo Anglii. Během své kariéry již spolupracovala s takovými dirigenty jako jsou například Valerij Gergiev, Alexandr Kantorov, Jevgenij Bushkov a další.

Jekatěrina Kondaurovova

Jedná o baletku se silným charakterem, která je také nositelkou několika vzácných ocenění. V roce 2006 vyhrála cenu *Benois de la Danse*. V roce 2011 získala národní divadelní cenu *Золотая маска* (*zlatá maska*) v nominaci na nejlepší ženskou roli v baletním představení. Tuto cenu získala díky *Anny Kareniny* ve stejnojmenném baletu. Podobných ocenění získala celou řadu.

Narodila se v Moskvě a vystudovala Akademii ruského baletu Vaganova. V Mariinském divadla působí od roku 2001. Můžeme ji vidět například v představení *Раймонда*, *Юноша и смерть*, *Кармен* či již zmíněné hře *Анна Каренина*.

S Mariinským divadlem vystupovala například ve Velké Británii, Nizozemí, Německu, Norsku, Číně a USA.

Nikolaj Znaide

Zde hovoříme o nadaném umělci, který se během své kariéry proslavil především jako mezinárodně uznávaný houslista, v posledních letech však kromě toho zastává také roli dirigenta, kde dostává možnost angažmá od světoznámých orchestrů.

Hru na housle studoval na Dánské královské akademii hudby u Milana Vítka. Za počátek rozvoje jeho mezinárodní kariéry lze považovat vítězství v soutěži královny Alžběty v Bruselu roku 1997.

Během následujících let vystupoval v orchestrech velice uznávaných dirigentů. Od roku 2007 pravidelně vystupuje na festivalu Bílých nocí.

V roce 1998 Znaider založil Severskou hudební akademii – letní školu, jejíž cílem je poskytnout mladým interpretům kvalitní hudební vzdělání.

Coby zvaný dirigent tento nadaný umělec spolupracuje s několika orchestry. Jako příklad lze uvést například: Mnichovský filharmonický orchestr, symfonický orchestr v Birminghamu a Pittsburghu, Švédský komorní orchestr či Londýnský symfonický orchestr.

Od roku 2010 Nikolaj Znaider působí coby hlavní zvaný dirigent v orchestru Mariinského divadla. V sezóně 2015-2016 v MD diriguje například opery *Дон-Хуан* (*Don Chuan*) či *Лоэнгрин* (*Lohengrin*). V této sezóně je také plánovaná série Znaiderových koncertů.⁶²

5. VZTAHY MD A ČESKÉ REPUBLIKY

V poslední kapitole své závěrečné práce se pokusím zaměřit na vztahy mezi MD a Českou republikou popřípadě zjistit, existuje-li zde nějaká spojitost.

Hovoříme-li na toto téma, pak bezpochyby nelze opomenout úspěšného českého dirigenta a skladatele, jenž část svého života působil v Mariinském divadle. Jedná se o Eduarda Nápravníka.

5.1. Eduard Nápravník

Eduard Nápravník je český rodák narozený v roce 1839 v rodině učitele hudby Františka Nápravníka, kde také získal hudební základy. V letech 1853-54 studoval na pražské varhanické škole. V období 1856-61 zde také vyučoval a roku 1860 získal první cenu časopisu Dalibor za sbor *Lovecká (skladatelská činnost)*.

Od srpna 1861 byl angažován knížetem Nikolajem Borisovičem Jusupovem jako kapelník v orchestru v Petrohradě. Této nabídce dal Nápravník přednost před nabídkou svého bývalého učitele skladby Johana Friedricha Kittla, jenž mu nabídl místo pomocného kapelníka opery ve Frankfurtu.

⁶² *Mariinské divadlo* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/company/orchestra/violin/znaider>

Nápravnikovo působení v Petrohradě, začínalo od menších pozic a možností, až nakonec byl v roce 1869 jmenován druhým prvním kapelníkem carské opery. Jeho angažmá v petrohradské opeře přineslo největší rozkvět této instituce. Pod jeho vedením bylo uvedeno v roce 1871 obnovené nastudování Glinkovy opery *Ruslan a Ludmila*, které si velmi cenil Vasilijevič Stasov.

Roku 1872 uzavřel jako první kapelník obnovenou smlouvu s vedením petrohradského Mariinského divadla. „Od tohoto roku se také datuje Nápravnikova korespondence s Pjotrem Iljičem Čajkovským, který poslal k provedení svou operu *Opričnik*.“ Nápravník postupně uvedl na scénu všechny Čajkovského opery. V letech 1869–81 řídil Nápravník koncerty Ruské hudební společnosti a byl předsedou jejího petrohradského odboru.

Z ruských autorů v podání Nápravníka nejčastěji zazněli Čajkovskij a Rubinstein. V roce 1879 mu velkokníže Konstantin Nikolajevič udělil Řád sv. Vladimíra, který znamenal dědičné šlechtictví (před Nápravníkem tento řád v uměleckém oboru dostali pouze bratři Rubinsteinovi).

Nápravník značnou mírou pomohl k propagaci české hudby v Rusku i k prosazování ruských autorů v Čechách. S Čajkovským Nápravník také jednal o hostování opery Národního divadla v Petrohradě, k tomu však nakonec nedošlo. Představoval jakéhosi prostředníka při uvádění Čajkovského her na českém jevišti.

Roku 1913, při příležitosti padesátého výročí své činnosti v Rusku, byl Nápravník jmenován zasloužilým dirigentem carské ruské opery. Nápravník několikrát z důvodu léčení neurologického nemocní ramenního kloubu navštívil Karlovy Vary. „Výbor Nápravnikových vzpomínek byl uspořádán a vydán v Leningradě roku 1959.“ Zemřel na následky čtvrté operace.

Z orchestrálních děl Eduarda Nápravníka lze jmenovat například: 4 symfonie, Dva ruské kusy, Smuteční pochod a mnohé další. Z operních děl ho proslavily zejména hry Nižegorodci či Harold.⁶³

⁶³ Český hudební slovník osob a institucí [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=7696

5.2. Mariinské divadlo v České republice

Návštěv významných osobností z MD v nedávné historii bylo hned několik. Například v roce 2012 navštívila Českou republiku primabalerina Jekatěrina Kondaurovová při příležitosti vystoupení bratrů Bubeničkových a premiéry baletu Gentle Memories. Celá událost se uskutečnila 17. července 2012 ve Šternberku.⁶⁴

Dalším z umělců Mariinského divadla, jenž vícekrát navštívil naši zemi je první sólista MD Michail Lobuchinov. Dle rozhovoru, který je dostupný na webu Tanečníaktuality.cz tomu tak bylo v roce 1999 a 2007.⁶⁵

Zřejmě dosud poslední návštěvou z ruské divadelní scény byl samotný ředitel Mariinského divadla Valerij Gergiev. Ten zde vystupoval na půdě pražského Rudolfiny společně s Českou filharmonií v období od 27. do 29. ledna 2016.⁶⁶ Rozhovor s Valerijem Gergievem o proběhlé události si můžete poslechnout zde <https://www.youtube.com/watch?v=P30pFceQKkc#t=62>

Velkou oblibu a popularitu u diváků si získaly také akce, kdy se v některých kinech světa promítá přímý přenos z Mariinského divadla v Petrohradě. Tímto způsobem mohli diváci vidět například Labutí jezero dne 6. června 2013, kdy se představení živě promítalo ve více než 50 zemích světa. Jednalo se o velkolepou událost k příležitosti 275. výročí založení carského ruského baletu. Z českých kin bylo možné tuto hru zhlédnout například v Praze, Hodoníně, Olomouci, Havířově či Třeboni.⁶⁷

Podobně významnou událostí bylo také promítání pohádky Louskáček v roce 2012 kdy kina Lucerna a Atlas nabídly historicky první 3D záznam představení. „Při použití 3D technologii je divák vtažen přímo do dění na jevišti a stává se součástí odvíjejícího se příběhu.“ Toto vystoupení bylo nahráno v Mariinském divadle v prosinci 2011.⁶⁸

⁶⁴ TOPZINE [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.topzine.cz/bratri-bubenickove-vystoupi-letos-poprve-v-cr-na-hrade-sternberku>

⁶⁵ Tanečníaktuality.cz [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.tanečniaktuality.cz/rozhovory/2008-2007/2007/rozhovor-s-michailem-lobuchinem-prvnim-solistou-mariinskeho-divadla/>

⁶⁶ Česká filharmonie [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.ceskafilharmonie.cz/detail/Valerij-Gergiev-se438.html>

⁶⁷ ISPIGL [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://ispigl.eu/denik/?q=node/5487>

⁶⁸ Divadlo.cz [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.divadlo.cz/kino-lucerna-a-kino-atlas-vedou-vedou-historicky>

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala Mariinským divadlem v Petrohradě. Nejdříve jsem se snažila na základě nejrůznějších pramenů popsat historický vývoj světového divadla od antiky až po 21. století. Zaměřila jsem se především na určité fáze vývoje a změny, které nastaly v jednotlivých uměleckých slozích. Po této kapitole následovalo všeobecné představení pojmů, které jsou s divadelním uměním spojeny. Následně jsem se již přenesla do Ruska a začala opět pátrat v historii. Ke konci této kapitoly byli zmíněni také významní dramatici té doby včetně jejich nejslavnějších dramát. Po stručném přehledu a výčtu těch nejdůležitějších faktů a událostí, jsem se zaměřila již na samotné Mariinské divadlo. Této části práce jsem se snažila věnovat největší pozornost a získat co nejvíce informací jak z historického hlediska tak také ze současnosti. Zde jsem psala nejen o historii a architektuře, ale také o současném fungování divadla, o repertoáru, o akcích, jež se zde pravidelně konají, poskytla představu o tom, v jakém rozmezí se zde pohybují ceny, a v neposlední řadě zmínila několik významných osobností z MD. V poslední části práce jsem představila českého rodáka Eduarda Nápravníka, jenž v Mariinském divadle dlouhou dobu působil a připomněla také návštěvy některých osobností MD v České republice.

Po napsání této práce a bližším poznání MD jsem dospěla k jednoznačnému vnitřnímu závěru a přání, a to, že pokud budu mít možnost někdy navštívit Petrohrad, pak Mariinské divadlo bude dozajisté mým hlavním cílem. Svou jedinečností a krásou mě doslova nadchlo a předčilo veškerá má očekávání, která jsem do této chvíle měla.

Dalším závěrem je potvrzení faktu, který byl zmíněn v úvodu o tom, že divadlo bylo, je a bude vždy součástí lidstva.

РЕЗЮМЕ

Тема данной дипломной работы - Мариинский театр в Санкт-Петербурге. Главная цель работы описать историю, архитектуру и главную деятельность этого известного и прекрасного театра. Данную тему я выбрала, прежде всего, потому, что театральное искусство мне очень нравится. Второй причиной является тот факт, что театральное искусство вместе с литературным, живописным и музыкальным искусством является составной частью нашей жизни уже на протяжении нескольких веков, и я думаю, что люди будут в этом виде искусства постоянно нуждаться, поэтому данная тема будет всё время актуальна.

В настоящей работе я обратила внимание не только на вышеназванный, Мариинский театр и факты с ним связанные, но я также старалась описать всеобщую информацию, которая касается этого театра.

Когда я в-первые слышала словосочетание *русский театр*, то мне пришло в голову, что это должно быть что-то великолепное и восхитительное. После прочтения многих материалов и написания данной работы я могу сказать, что моё впечатление оказалось правильным. По моему мнению Мариинский театр действительно уникальный. Не только с точки зрения его деятельности и популярности в мире, но также из-за его своеобразной и красивой архитектуры.

Данная работа разделена на две основные части. В первой части я излагаю теорию касающуюся истории мирового театрального искусства. Затем, я объясняю из каких частей состоит драма, какие сейчас в мире существуют виды и жанры драмы, и так далее. Затем следует глава, которая посвящена истории русского театра. Во второй части я уделяю внимание уже непосредственно Мариинскому театру. В данной части я описываю историю создания Мариинского театра, его архитектуру, современную деятельность, представляю самые важные лица, связанные с данным театром и в конце ищу взаимосвязь между Мариинским театром и Чешской Республикой.

Для получения самых важных фактов из истории театрального искусства я использовала учебные тексты для студентов театрального искусства, которые написали авторы Татьяна Лазорчакова и Гелена Спурна. О возникновении театра не существует ни-каких проверенных материальных доказательств, все только

теории и догадки, по которым театр возник на основе древних праздников и ритуалов.

По словам Лазорчаковой мы можем начало театрального искусства найти в Египте. Основателем европейского театрального искусства считается греческая и римская культура - времена античности. Некоторые источники пишут, что театральное искусство возникло в 5-4 веке до нашей эры. Колыбелью театра считается Греция. Из жанров преобладает трагедия, которая представляла высшую форму, комедия присоединилась позже. В то время также появился первый вариант сцены и занавеса.

Во время средневековья возникли новые театральные жанры, например, фарс, мистерия и другие. В течение ренессанса происходило несколько перемен, главным образом театральное пространство, перспективной сцены, техники интерьерного освещения, сценографических элементов и других. Самыми важными жанрами, которые появились в то время, считается опера и балет. По словам Лазорчаковой они возникли в Италии. Самым знаменитым драматургом данного времени является конечно известный английский писатель Вильям Шекспир. Далее следует время барокко. В данный момент начинается большое развитие не только театрального пространства в смысле архитектуры, сценографии и сценической техники, но также оперы.

Следующий период исторического развития, на который я обратила внимание представляет эру романтизма и реализма. Можно сказать, что эти направления противоположны. В романтизме преобладают эмоции. Основным мотивом произведений данного времени стало разочарование и часто появляется чувство лишнего человека. В театральном искусстве этот факт показан прежде всего так, что сцена представляла собой место демонстрации эмоциональных и мыслительных кризисов человека. Драма была обогащена лирическими элементами и описанием душевных состояний. К самым важным представителям романтической драмы относятся Виктор Гюго, Александр Сергеевич Пушкин, Михаил Юрьевич Лермонтов и другие известные писатели и поэты. Напротив тому, реализм стремится к тому, чтобы правдиво показать реальный и физический мир. В театральном искусстве реализм репрезентировала группа мейнингенцев, которая оказала значительное влияние на европейский театр после 1870 года. А

также знаменитые деятели того времени, например, Максим Горький, Антон Павлович Чехов, Оноре де Бальзак и другие.

В следующей части я описывала состав и жанры драмы. По словам Давида Дрозда, драма состоит из 5 частей - экспозиция, коллизия, кризис, перипетия и катастрофа. В искусстве существует много видов театрального искусства. Речь идёт например о музыкальном театре, драматическом театре, театре кукол и других видах театра. К самым популярным жанрам относится, например, трагедия, комедия, балет и опера. По словам Либора Водички, каждая пьеса должна содержать 3 главные единства - единство времени, единство места и единство сюжета. На рубеже 19-20 веков возникла натуралистическая драма, а также начали появляться импрессионистические и символические пьесы.

Затем я перешла к российскому искусству. Сначала я коротко описала историю русского театрального искусства. Для получения конкретной информации, касающейся истории русского театра, я использовала книгу Карела Мартинека, посвященную данной теме. По его словам происхождение русского театрального искусства мы можем также искать во временах античности. Он показывает много памятников архитектуры и остатки театральных зданий, статуэтки изображающие актеров в трагедии и комедии и много другого.

В следующей части моей дипломной работы я пишу об известном Мариинском театре в Санкт-Петербурге. Мариинский театр - один из самых важных и популярных театров в России. Его история начинается с 1783 года, когда этот великолепный театр был основан. Театр прославился прежде всего благодаря балету и опере. Здесь выступал ряд известных деятелей культуры.

В настоящее время Мариинский театр (далее уже только МТ) помещается в трёх разных местах. Первая, и одновременно самая большая сцена, это главное первоначальное здание Мариинского театра. Вторую сцену представляет новое здание МТ а третью концертный зал МТ. Новостью текущего года будет открытие четвертой приморской сцены недалеко от города Владивосток.

Что касается истории создания МТ, то она очень богатая и интересная, но самый важный момент, по моему мнению, относится к 1859 году, когда здание театра полностью сгорело, и архитектор Альберт Кавос, по приказу царя

Александра II, на том же самом месте построил новое здание. Раньше его называли Большой театр, но с данного момента он уже несет наименование Мариинский театр.

Первым большим художником МТ был Лядов, после того его заменил Эдуард Направник - о нем я еще буду говорить позже. Здание театра претерпело большое количество реконструкций. Жемчугом интерьера считается царская ложа и прекрасный занавес. В течение времени здесь сформировались две группы - музыкальная и балетная. В истории данного театра выступало много известных и талантливых лиц. К ним относятся, например, А. Павлова, А. Ваганова, С. Прокофьев и другие.

После короткого описания истории, я перешла к современности театра. С точки зрения архитектуры театр также очень интересный и уникальный. МТ вместе со всеми своими зданиями и сценами составляет самой большой культурный комплекс мира. Сцена Мариинского театра-2 - новое здание, которое было торжественно открыто в мае 2013 года, имеет площадь 79 114 м² и считается одним из лучших всего оборудованных театральных сцен в мире. В зрительном зале находится более чем 2000 мест для зрителей. На крыше можно найти амфитеатр, который предназначен для фестиваля «Звезды белых ночей». Фасад здания выполнен из бежевого юрского мрамора. Над главным входом в театр размещен прямоугольный навес изготовленный из стекла и металла. Зрительный зал имеет форму подковы и 3 яруса балконов. Во время летних месяцев гости могут за час до начала спектакля посетить террасу, которая находится на крыше МТ и открывает человеку захватывающий вид на исторический центр Санкт-Петербурга.

Что касается современного репертуара театра, то он очень богатый. Он включает в себя более чем 170 пьес, поэтому я думаю, что почти каждый посетитель здесь найдет то, что ему нравится и что он любит. В настоящей дипломной работе я перечислила только некоторые. К самым популярным относится, например, Борис Годунов, Кармен, Лебединое озеро, Руслан и Людмила, Русалка, Фауст, Сон в летнюю ночь и другие.

МТ ежегодно организует также несколько фестивалей. В начале сезона, обычно в октябре, происходит Международный органнй фестиваль, после того, в конце года бывает Международный фестиваль "Лики современного пианизма". В

марте этого года в первый раз осуществлялся Международный хоровой фестиваль "Поющая масленица", а в конце сезона происходит популярный Международный фестиваль балета "Мариинский". Спектакль обыкновенно осуществляется в двух местах - в старом и новом здании МТ. Этот фестиваль всегда открывает премьера. В текущем году будет представлена новая версия балета Медный всадник.

Стоимость билетов в МТ разнообразная. Она отличается в зависимости от того, когда вы хотите идти в театр, где хотите сидеть, и в последнюю очередь, конечно, также играет роль то, какой спектакль вы бы хотели посмотреть.

В данной работе, кроме описания самой важной информации о МТ, я также привела некоторые интересные факты. Речь идет прежде всего о официальном сайте Мариинского театра. Здесь вы можете найти всю информацию, нужную Вам, если вы решитесь выше упоминаемый замечательный театр посетить. Как я уже писала раньше, здесь можно найти не только главные факты из истории, архитектуры или биографии известных художников, но там также перечислены пьесы, программа и, конечно, цены. Кроме того, на данном сайте предлагается также возможность купить любой билет онлайн или осмотреть интерьер театра в процессе виртуальной экскурсии.

В следующей части настоящей работы я занималась представлением самых важных и популярных деятелей искусства из МТ. Сначала я представила генерального директора Валерия Гергиева. Это всемирно-известный и востребованный дирижер. Он занимает много важных функций по всему миру: работает не только в МТ, а также, например, в Лондоне, Вене, Нью-Йорке, Роттердаме и Швеции. Валерий Гергиев уже много раз посетил Чешскую Республику. Его последний тур в нашу страну осуществился в январе сего года по случаю совместных концертов с Чешской филармонией. Далее я упомянула еще 3 известных лиц - Ирину Васильеву (солистка), Екатерину Кондаурову (балетка) и Николая Цнайдера (скрипач, дирижер).

В последней части данной работы я старалась найти взаимосвязь между МТ и Чешской Республикой. Из использованных источников я узнала, что в Мариинском театре работал чех Эдуард Направник. Он был талантливым и знаменитым дирижером и композитором, который родился в Чешской Республике,

но большую часть жизни жил в России, конкретно в Санкт-Петербурге. Направник часто сотрудничал с Чайковским. Он также значительно способствовал пропаганде чешской музыки в России, и вместе с тем к поездкам русских деятелей в Чешскую Республику.

В конце настоящей работы находится приложение, которое состоит из словарика. В первую очередь он ориентируется на театральную терминологию, а затем направлен на перевод некоторых названий избранных пьес.

Bibliografie

Knižní zdroje

DROZD, David. *Kapitoly z teorie dramatu: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3642-5.

LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Dějiny světového divadla 1: od antiky po renesanci : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 71 s. ISBN 978-80-244-3607-4.

MARTÍNEK, Karel. *Ruské klasické drama a divadlo: od počátků do roku 1863*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981,

SPURNÁ, Helena. *Dějiny světového divadla 2: od baroka po realismus a naturalismus: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 72 s. ISBN 978-80-244-3550-3.

SPURNÁ, Helena. *Dějiny světového divadla 3: první divadelní reforma (vybrané kapitoly) : studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3604-3.

VODIČKA, Libor. *Úvod do divadelních studií: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 64 s. ISBN 978-80-244-3780-4.

Internetové zdroje

<http://artslexikon.cz/index.php/Teatrologie>

<http://www.ceskafilharmonie.cz/detail/Valerij-Gergijev-se438.html>

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=7696

<http://www.divadlo.cz/kino-lucerna-a-kino-atlas-uvadou-uvadou-historicky>

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKEwjI7Kn_rs fKAhUBjXIKHcTkCawQFgg6MAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.eprojekt.gjs.cz%2Fservices%2Fdownloader.ashx%3Fid%3D16900&usq=AFQjCNFGxAZQUqMTzcOYIINTYwmBj0wOLg

<http://ispigl.eu/denik/?q=node/5487>

<http://www.mariinsky.ru/>

<http://operaplus.cz/svetova-operni-divadla-mariinske-divadlo/>

<http://www.opeterburge.ru/theatres/mariinskij-gosudarstvennyj-akademicheskij-teatr-opery-i-baleta.html>

<http://zivotopis.osobnosti.cz/valery-gergiev.php>

<http://referaty-seminarky.cz/anticke-divadlo-1/>

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

<http://www.tanecniaktuality.cz/rozhovory/2008-2007/2007/rozhovor-s-michaiem-lobuchinem-prvnim-solistou-mariinskeho-divadla/>

<http://www.topzine.cz/bratri-bubenickove-vystoupi-letos-poprve-v-cr-na-hrade-sterberku>

http://www.truhla.cz/predmety/cestina/prezentace_literatura/TEORIE%20LITERATURY_Literarni_zanry.pdf

<https://cs.wikipedia.org/wiki>

Obrázky

Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.mariinsky.ru/>

Světová operní divadla: Mariinské divadlo [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://operaplus.cz/svetova-operni-divadla-mariinske-divadlo/>

Přílohy

Glosář

Obecné výrazy

актёр	herec
акустика	akustika
амфитеатр	amfiteátr
балет	balet
балерина	baletka
балкон	balkon
билет	vstupenka
виртуальная экскурсия	virtuální prohlídka
драма	činohra, drama
драматическое явление	dramatický jev
драматург ;	dramatik
занавес	opona
зритель	divák
зрительный зал	hlediště
инсценировка	inscenace
комедия	komedie
композитор	skladatel
кулиса	kulisy
либретто	libreto
Мариинский театр	Mariinské divadlo
марионетка	loutka
маска	maska
музыкальный театр	hudební divadlo
мюзикл	muzikál
народный театр	lidové divadlo
натуралистическая драма	naturalistické drama
опера	opera
оперетта	opereta

оркестр	orchestr
оркестровая яма	jáma pro orchestr
перспектива	perspektiva
подвижный театр	pohybové divadlo
последнее представление	dermiéra
премьера	premiéra
придворный театр	dvorské divadlo
пространство	prostor
прямой эфир	přímý přenos
репертуар	repertoár
репетиционный зал	zkušební sál
сатира	satira
символическая пьеса	symbolická hra
солист	sólista
сцена	scéna, jeviště
сценографические элементы	scénografické prvky
сценическое оборудование	scénické vybavení
сюжет драмы	dramatický děj
танец	tanec
театр	divadlo
театр кукол,	loutkové divadlo
театр марионеток	
<u>театральная площадка</u>	jeviště
театральное творчество	divadelní tvorba
театральный вид	divadelní druh
театральный жанр	divadelní žánr
тема, сюжет	námět
торжества и ритуалы	slavnosti a rituály
трагедия	tragédie
фарс	fraška
фестиваль	festival

фигура, персонаж	postava
Фойе	foyer
фон	zvuková kulisa
хор	sborový zpěv
художественный театр	výtvarné divadlo
школа танцев	taneční škola
шут	šásek
эмоция	emoce

Názvy her

Аида	Aida
Анна Каренина	Anna Kareninová
Без вины виноватые	Viníci bez viny
Борис Годунов	Boris Godunov
Братья Карамазовы	Bratři Karamazovi
Вишнёвый сад	Višňový sad
Власть тьмы	Vláda tmy
Война и мир	Vojna a mír
Горячее сердце	Horoucí srdce
Гроза	Bouře
Декабристы	Děkabristé
Дон-Кихот	Don Kichot
Дон-Хуан	Don Chuan
Доходное место	Výnosné místo
Дядя Ваня	Strýček Váňa
Евгений Онегин	Evžen Oněgin
Женитьба	Ženitba
Жизель	Giselle
Жизнь за царя	Život za cara
Иван Сусанин	Ivan Susanin
Кавказский пленник	Kavkazský zajatec

Кармен	Carmen
Катарина, дочь разбойника	Kateřina dcera loupeřníka
Князь Игорь	Kníže Igor
Лебединое озеро	Labutí jezero
Лебедь	Labuť
Люди и страсти	Lidé a vášně
Макбет	Mackbet
Маскарад	Mařkaráda
Медный всадник	Měděný jezdec
Мельник – колдун - обманщик и сват	Mlynář – kouzelní, podvodník a dohazovač
Мертвые души	Mrtvé duše
Мефистофель	Mefistofeles
Нос	Nos
Пиковая дама	Piková dáma
Ревизор	Revizor
Ромео и Джульетта	Romeo a Julie
Русалка	Rusalka
Руслан и Людмила	Ruslan a Ludmila
Свои люди — сочтёмся	Bankrot aneb Vrána k vráně sedá
Сказание о невидимом граде Китеже,	Legenda neviditelného města Kitezeh
Снегурочка	Sněhurka
Сон в летнюю ночь	Sen noci Svatojánské
Спящая красавица	Šípková Růženka
Средство Макропулоса	Věc Makropulos
Станный человек	Podivný člověk
Фауст	Faust
Чайка	Racek
Чародейка	Kouzelnice
Эсмеральда	Esmeralda
Юноша и смерть	Mladík a smrt

